

12 foredragsdisposisjoner

Taler
AOF

- 1 Etter opfordring fra Det norske Arbeiderparti har vi utarbeidet en liten samling av foredragsdisposisjoner til bruk i partiforeninger på landsbygda som oftest har svært vanskelig for å skaffe foredragsholdere til sine møter.
- 5 De emner som behandles, er:
 1. Anlegget av forenings- og agitasjonsmøter.
 2. Hvilke regler gjelder for møteledelse.
 - 10 3. Det socialistiske opplysningsarbeidet.
 4. Arbeiderpartiets kommunalpolitiske organisasjon.
 - 15 5. Partipressen.
 6. og 7. Den politiske arbeiderbevegelses historie i Norge.
 8. og 9. Fascismen ute og hjemme.
 - 20 10. Krisen i jordbruket.
 11. Krisen i skogbruket.
 - 25 12. Det norske Arbeiderpartis arbeidsprogram. Sannsynligvis vil dette emne kreve to foredrag om det skal kunne gåes gjennom på en grundig måte.

Om anlegget av forenings- og agitasjonsmøter.

Litteratur: «Tillitsmannen» (senere alltid kalt T.). Pris kr. 1.50. «Handbok i agitasjon og propaganda». Pris kr. 1.00. Supplerende lesning: Chr. Christiansen «Arbeiderfester». Pris kr. 1.50.

35 Innledning:

Hvert år holdes det i våre arbeiderorganisasjoner tusener av medlems- og agitasjonsmøter. Det er derfor av den største betydning at disse blir planlagt og gjennomført på best mulige måte.

40

Ofte klages det over fremmøtet til møtene. I stedet for alltid å klage over manglende interesse fra medlemmenes side, bør styrene i organisasjonene undersøke om møtenes program er så gode og verdifulle som det med rette kan forlanges. Likeledes om møtene blir tilstrekkelig godt forberedt og ledet.

45

A. Foreningsmøtene:

Hvad må til om et foreningsmøte skal bli godt?

50 1. Styret må på forhånd ha hatt sitt møte for å forberede alle saker som skal op på medlemsmøtet. Alle saker skal forelegges medlemmene med styreinnsstilling. Se T. s. 12.

2. Dagsordenen for møtet oppsettes av styret. Hvordan bør en dagsorden
55 oppsettes og bekjentgjøres? Hva er lys- og skyggesidene ved å ha punktet «eventuelt» på dagsordenen? Se T. s. 10.

3. Godt fremmøte sikres gjennom god bekjentgjørelse av møtene. Se T. s 8, 12 og 13.

60

4. Møtet må ledes godt, slik at møtene ikke trekkes unødig ut. Lange sirkulærer kan møtelederen gjengi hovedinnholdet av. Se T. s. 31 og 32.

5. Møtene må ikke holdes for sjelden, slik at det ikke oppstår et virkelig partiliv i
65 foreningen. Hvis møtene holdes for sjelden, vil de også forvandles til rene ekspedisjonsmøter for innkomne skrivelser.

6. En forenings «indre saker» er i det hele ikke tilstrekkelig til å fylle alle møter

70 med verdifullt program. Det må også holdes foredrag til belysning av tidens politiske, økonomiske og kulturelle spørsmål.

7. Også på foreningsmøtene bør det skaffes avveksling gjennom god underholdning. (Les Håndboka s. 31.)

75

Fremhev til slutt betydningen av at foreningsmøtene legges slik an at også ungdom og kvinnene finner sig tilrette på møtene.

B. Agitasjonsmøtene. Håndboka s. 25-36.

80

Det sier sig selv at de krav som må stilles ved planleggelsen og gjennomførelsen av et agitasjonsmøte, er enda større enn de krav vi stiller til et vanlig foreningsmøte.

85 1. Begynn din fremstilling her med en kritikk av de vanlige agitasjonsmøter.

2. Fremhev betydningen av at det velges det rette tidspunkt, det rette lokale og den rette taler til agitasjonsmøtene. Alt må endres efter møtets formål.

90 3. Pek på betydningen av en gjennomført reklame foran et agitasjonsmøte. Hvordan bør denne skje på ditt sted?

4. Hvilke hensyn må tas ved opsetningen av programmene? Hvilke midler rår vi over til å gjøre disse best mulige?

95

5. Hvordan kan møtelokalene gjøres vakre og tiltalende? Hvorfor, bør vi legge så sterk vekt på utsmykning av lokalene?

6. Pek på betydningen av streng orden og kontroll på alle offentlige møter.

100

7. God møteledelse må også til!

8. Hvorfor bør sangen og musikken få bredere plass på våre agitasjonsmøter?

105 Avslutning

Pek til slutt på noen av de mangler du finner ved møte- og festarrangementene

i din organisasjon. Fortell så hvordan du mener disse mangler kan rettes.

110

Hvilke regler gjelder for møteledelse?

Litteratur: «Tillitsmannen», s. 166-30 og s. 87-90. Supplerende lesning: «Dirigenten». Pris kr. 0.50.

115

Det spiller en stor rolle ved avviklingen av våre møter at de blir ledet på en tilfredsstillende måte. Først når medlemmene og møtelederne kjenner de regler forhandlingene bør ledes etter, vil behandlingen av sakene bli fullt betryggende. Det er derfor av stor betydning at flest mulig får kjennskap til de regler som

120

Naturlig nok begynner vi vårt foredrag med å reise spørsmålet:

125

1. Hvilke krav må vi stille til dirigenten? (Absolutt upartiskhet, gode sproglige ferdigheter, ro og selvbeherskelse.)

2. Hvilke saker gjøres først unda på et medlemsmøte?

130

3. Hvorfor bør dirigenten opgi navnet på den taler som skal ha ordet og samtidig hvem som er neste taler?

135

4. Har en dirigent rett til å gripe inn i sakenes behandling ved å avbryte talere som «går utenom» den sak som behandles, eller som kommer med personlige angrep, utilbørlige uttrykk e. lign.? Har dirigenten rett til å foreslå begrensning av taletiden eller fremsette forslag om strek, når han finner at saken er tilstrekkelig diskutert?

140

5. Bør det velges dirigenter på melllemsmøter? Eller hvorfor bør formannen lede dem?

6. Gi noen regler for bruk av klubbe.

7. Hva menes med å forlange ordet «til forretningsorden»?

145

8. Hvilke regler gjelder, når «strek er satt»?

9. Hvordan bør taletiden begrenses?

150 10. På hvilke måter foretar vi i alminnelighet avstemningene? (Ved
håndsoprekning, navneoprop, avstemning med sedler.) Når brukes de
forskjellige former for avstemning?

11. Hva mener vi med «simpelt» og «absolutt flertall»? Innskjerp
155 nødvendigheten av at alle er opmerksomme på forskjellen.

12. Hvordan avgjøres en sak når det oppstår stemmelikhet? - Etter en åpen
votering. Etter en avstemning med sedler?

160 13. Hvordan foregår et valg på en enkelt tillitsmann?

14. Hva menes med valg med akklamasjon?

15. Hvordan kan vi med håndsoprekning avgjøre et valg, selv om det er foreslått
165 flere kandidater til et hverv?

16. Når skal vi foreta «bundet omvalg»?

17. Når må en liste forkastes ved et valg med sedler når flere tillitsmenn skal
170 velges under ett?

18. Hvilke regler gjelder ved valg til varamenn?

19. Inneholder lovene i din forening nærmere bestemmelser om hvordan
175 valgene skal foregå?

Gi til slutt ganske kort en omtale om hvordan diskusjonene må føres for å gi et
godt utbytte. Det hjelper jo lite å ha gode dirigenter, hvis medlemmene ikke
legger vekt på å opptre slik at hans arbeide lettes.

180

Det sosialistiske opplysningsarbeidet.

Litteratur: Brosjyrene «Opplysningsarbeidet i arbeiderbevegelsen», «Et brev til
en fagforeningsmann» og «Beretning fra Arbeidernes Opplysningsforbund».

185 Alt gratis fra Opplysningsforbundet. «Håndbok i agitasjon og propaganda».

Innledning.

- 190 Gi en kort omtale av opplysningsarbeidets oppgaver og betydning i den faglige og politiske arbeiderbevegelse. Les «Opplysningsarbeidet», s. 3-7 og «Et brev», s. 3-7.

Gå derefter over til å behandle de praktiske former for arbeidet.

195

1. Studiecirkelarbeidet.

Les: «Opplysningsarbeidet», s.7-17.

- 200 a) Hva er en studiecirkel?

b) Hvordan danner vi en studiecirkel?

c) Hvordan arbeider en studiecirkel?

205

d) Hvilke emner egner sig best for behandling i en studiecirkel?

e) Hvor mange studiecirkler har vært i gang de siste år? Les: Opplysningsforbundets siste beretning.

210

2. Arbeidernes kveldskoler.

Omtal planen for skolene, bestemmelsene for tilskuddene og antall kveldskoler.

- 215 Les: Opplysningsforbundets siste beretning.

3. Forelesningsvirksomheten.

a) De korte foredragskursene.

220

b) Sommerkursene.

Les: Opplysningsforbundets siste beretning.

4. Den socialistiske dagskole og Arbeiderhøiskolen.

Omtal Den socialistiske dagskole. Undervisningens varighet og art. Nevn også noen ord om Oplysningsforbundets skole på Malmøia utenfor Oslo.

230

Les: Oplysningsforbundets siste beretning.

5. Filmen i opplysningsarbeidet.

235 Les: «Håndboka», s. 84-89. Filmfortegnelse fra Oplysningsforbundet.

6. Arbeidernes Oplysningsforbunds teaterkomité.

Les om «Arbeiderteatret» i «Håndboka», s. 76-83.

240

7. Arbeidernes Oplysningsforbunds kvinnekomité.

Les Oplysningsforbundets siste beretning.

245 8. Arbeideres Oplysningsforbunds organisasjon.

Oplysningsforbundet er organisert gjennom kollektiv tilslutning av Landsorganisasjonen, fagforbundene, Arbeiderpartiet, Ungdomsfylkingen og Arbeidernes Idrettsforbund. Daglig ledelse i forretningsutvalg, høieste
250 myndighet representantskap. Forbundet er således ikke bygd op på vanlig måte med lokale organisasjoner og distriktssammenslutninger. Lokalt skal arbeidet ledes av lokale opplysningskomitéer. Pek på at denne organisasjonsform krever innsats fra de enkelte arbeiderforeninger. Uten denne innsats kan opplysningsarbeidet aldri få det rette omfang.

255

Les: «Oplysningsarbeidet», s. 31 og Oplysningsforbundets beretninger.

Avslutt med en kort appell til hver enkelt partifelle om å søke å dyktiggjøre sig best mulig til sin deltagelse i arbeiderbevegelsen. «Kunnskap er makt.

260 Kunnskap gir makt». Det gjelder både for den enkelte og for organisasjonen.

Hvordan kan vi arbeide for å spre og for å bedre partipressen?

265 Litteratur: Aksel Zachariassen: «Litt instruksjon for partiavisenes bygdekorrespondenter». Pris kr. 0.40. «Håndbok i agitasjon og propaganda».

Innledning:

270 Begynn foredraget med en ganske kort historisk oversikt over partipressens utvikling i vårt land. (Les Zachariassen, s. 3-5.)

Fremhev derefter hvilken uhyre betydning partipressen har i hele vårt organisasjons-, agitasjons- og opplysningsarbeide. Hvordan kan det med rette sies
275 at partipressen er vår beste agitator? (Les Håndboka, s. 67.)

A. Spredningen av partipressen.

På grunn av partipressens overveldende betydning for vår sak er arbeidet for
280 spredningen av den en av de viktigste partioppgaver. Hvordan skal vi best drive dette arbeidet?

1. Gjennom husagitasjon.

285 Les «Håndboka», avsnittet om agitasjon i hjemmene, s. 51-55.

2. Gjennom agitasjon på arbeidsplassene.

Les «Håndboka», s. 64.

290

3. Utskrivning av konkurranse om abonnenttegning.

4. Gratis abonnement til arbeidsfolk og andre som kan tenkes å

295 ville tinge avisen.

5. Faste abonnentsamlere må finnes i hver eneste partiavdeling.

6. Avisene kan selv vende sig direkte til folk som kan tenkes å ville abonnere.

300

Les «Håndboka», s. 69-71.

B. Nyhetsmeldinger til partipressen.

305

Zachariassen, s. 5-14

Utbredelsen av partipressen vil imidlertid stå og falle med partiavisenes kvalitet. I vårt foredrag kan vi vanskelig gå inn på det arbeide som i den anledning må
310 utføres i avisenes redaksjoner. (Les «Håndboka», s. 71-75.) Mer gjelder å få frem det arbeide hver enkelt partifelle kan gjøre for å skaffe avisene det best mulige nyhetsstoff. Det er de «lokale» nyheter folk helst av alt vil lese. Dem kan hver enkelt partifelle være behjelpelig med å skaffe frem. Hvilket stoff er det nu som først og fremst interesserer partipressen i denne forbindelse? Ikke politiske
315 artikler og betraktninger, men nyhetsstoffet. Gå nærmere inn på dette.

1. Hva er nyheter?

2. Hvordan kan de skaffes?

320

3. Hvilket nyhetsstoff kommer først og fremst i betraktning?

a) Stoff om arbeidsliv og arbeidsmuligheter.

325

b) Daglig liv i bygden.

c) Ulykker og lykkelige begivenheter.

d) Vær og føreforhold.

330

e) Merkelige hendelser.

f) Familienytt.

335

g) Sensasjoner.

Fremhev til slutt at intet stoff må sendes inn til partiavisene uten at man har sikkerhet for at de opplysninger som man fremkommer med, er fullt vederheftige og sannferdige.

340

Som avslutning: En appell til tilhørerne om å føle sig som medarbeidere i og for

partipressen.

345 Den politiske arbeiderbevegelses historie.

Litteratur: Om dette emne foreligger nu en omfattende litteratur. Se
«Studieplan og litteraturoversikt om Den politiske arbeiderbevegelse i Norge».
Det er imidlertid tilstrekkelig å anskaffe Håkon Meyers bok «Den politiske
350 arbeiderbevegelse i Norge». Pris kr. 3.50.

1. foredrag. Forløpere for Det norske Arbeiderparti

Arbeidernes Oplysningsforbund har allerede tidligere utarbeidet en
355 foredragsdisposisjon i dette emne. Den fås gratis ved henvendelse til forbundet.

2. foredrag. Det norske Arbeiderpartis historie.

360 Innledning

Begynn foredraget med en kanskje kort repetisjon om forløperne for Det norske
Arbeiderparti: Thraniterbevegelsen, Arbeidersamfundene, bevegelsen omkring
Marius Jantzen og- Olaus Fjørtoft, de første fagforeningene og de første
365 socialdemokratiske foreninger.

Partiets historie:

1887. Hvorfra utgikk innbydelsen til dannelsen av Det norske Arbeiderparti?
370

Hvad var det viktigste vedtak som blev fattet på stiftelsemøtet?

Hvad blev det politiske hovedkrav Arbeiderpartiet stilte i de første år?

375 1889. Hvilken internasjonal begivenhet fikk betydning for partiet i 1889?

1894. Hvordan gikk det partiet ved valgene 1894, og hvorfor gikk det slik?

1897. Hvilken stilling tok partiet til unionsspørsmålet i slutten av 90-årene og
380 begynnelsen av århundret?

1899. Hvilken faglig nyorganisering skjedde i 1899 og hvilken betydning fikk den for partiet?

385

1903. Hvem blev partiets formann 1903, hvad var dette valg uttrykk for, hvor lenge satt han som formann?

1905. Hvem var partiets parlamentariske leder i 1905, hvordan var den gruppen han ledet sammensatt, og hvad blev hans skjebne i partiet?

390

1908. Hvad er de vesentligste årsaker til partiets og fagbevegelsens sterke vekst omkring 1906-8-10?

1912. Hvilken sak bragte dette år Carl Jeppesen til å gå av som «Social-Demokraten»s redaktør, - og hvem førte saken frem?

395

1913. Hvem førte fagopposisjonen frem 1910-18, og hvad var dens program?

1914. Hvilken virkning fikk krigen på de norske arbeiderorganisasjonene i 1914 og i 1915? Årsaken til disse virkningene?

400

1918. Hvad skjedde - i hovedtrekkene - på partiets landsmøte 1918?

1921. Hvilken utvikling og hvilke særlige begivenheter i tiden 1918-21 førte til at socialdemokratene stiftet sitt eget parti?

405

1923. Hvilke var de saklige hovedstridspunkter mellem Den kommunistiske Internasjonale og partiet?

410

1925. Hvordan var stillingen (organisatorisk og valgmessig) for arbeiderbevegelsen i Norge i 1924-25?

1927. Hvad kan man anse som hovedårsakene til valgseiren høsten 1927?

415

1930. Hvad gikk programrevisjonen på landsmøtet 1930 ut på, og fikk den nogen betydning for valgene samme år?

1933. På hvilket grunnlag førte partiet valgkampen 1933 og hvad var dens

resultat?

1933. Hvordan er den forholdsvis utvikling for partiene i Norge ved stortingsvalgene 1927 - 30 og 1933 og kommunevalgene 1928-31 og 1934?

425

Fascismen.

Fascismen ute.

430

Litteratur: Lange: Nazi og Norge. I. og 2. del. Pris kr. 1,50.

Fascisme brukes som fellesbetegnelse for reaksjonære diktaturer i Italia, Tyskland, Østerrike, og for bevegelser som tilstreber lignende diktatur i andre land.

435

Understrek felles trekk ved de fascistiske diktaturene: Alle er forsøk på å redde grunnlaget for det bestående samfund, den kapitalistiske eiendomsrett og rikdomsfordeling. De virkelige makthavere bak diktatorene er storkapitalister og godseiere. Over alt er det dem som finansierer de fascistiske bevegelsene.

440

Fremhev også ulikheten mellom italiensk fascisme, tysk nasjonalsocialisme, katolsk fascisme i Østerrike: jødehatet og raselæren særtrekk for nazismen, manglende massegrunnlag og sterk kirkelig-katolsk innflytelse særtrekk for den østerrikske fascismen.

445

Pek på at vi må studere forutsetningene for fascismens og nazismens fremvekst og seier ute for å kunne dømme om lignende forutsetninger er til stede hos oss.

450

Felles forutsetninger i de land hvor fascismen har seiret: Brutalisering av et helt slektsledd gjennom krigen. Skuffelse over krigens utfall. Ingen grunnfestet demokratisk tradisjon i folket. Både mellomklasse, bønder og arbeiderklasse voldsomt rammet av økonomisk krise. Mellomklassen mistet sitt tilvante økonomiske grunnlag, proletarisert. Mellomklassene og bøndernes rolle i kampen mellom socialisme og reaksjon. Både i Italia og Tyskland: proletariserte

455

mellomklasselag reagerer mot arbeiderklassen og arbeiderbevegelsen, verger seg mot å «synke ned», «forsvinne i massen», søker redning i forsøk på å vende tilbake til «gode gamle dager» med selvstendige små næringsdrivende, beskyttet av sterk, «autoritær» statsmakt. Håper på «sterk mann» som skal føre

460 dem ut av elendigheten. Er uten politisk tradisjon, uten politisk eller
samfundsmessig kunnskap, lar sig rive med av fascistisk og nazistisk demagogi,
dess lettere jo hårdere de er rammet av krisen og derfor desperate. Bøndene
desperate som følge av økonomisk krise, sterkt knyttet til enkle
eiendomsbegreper, lar sig lett skremme av forestillingen om at socialistene vil
465 «ta jorden fra dem», lette å agitere op mot industriarbeidernes og
funksjonærenes «høie lønninger», mot «fagforeningsmonopolet». Både i
Italia, Tyskland, Østerrike bøndene lite politisk skolert, uten selvstyrettradisjon,
sterkt preget av kirkelig autoritetsdyrkning. Både mellomklasse og bønder
gjennom skolen sterkt nasjonalistisk påvirket.

470 For Tysklands og Østerrikes vedkommende har massearbeidsløsheten, særlig
blandt ungdommen, spilt vesentlig rolle. Arbeiderbevegelsen ikke greid å vinne
og knytte til sig den arbeidsløse arbeider-, bonde- og mellomklasseungdommen.
De fascistiske bevegelsene dyrker ungdom, «handling», «førerprinsipp». Greid
475 å drive kile inn i arbeiderklassen og mellom arbeidere og bønder. Appellen til
følelsen nyttet til å avlede interessen for å trenge inn til virkelig forståelse av
årsakene til krisen i det kapitalistiske samfund.

Betydningen av at de fascistiske bevegelsene organiseres som «stater i staten»,
480 som private borgerkrigshærer, tålt og direkte støttet av borgerlige
statsmyndigheter, som også holder sig «nøitrale» overfor fascistisk terror.

Svingningen i de borgerlige partienes holdning under krisens press:
Borgerskapet vender sig mot demokratiet fordi det gir arbeiderbevegelsen
485 mulighet for å forsvare levestandard og tilkjempede rettigheter og til å føre
kampen om samfundsmakten på bred front. Når de borgerlige partiene merker
at de mister taket på massene, slutter de forbund med fascistene, lar dem få fri
hender til å slå arbeiderbevegelsen ned. Fascismens frukter: synkende
levestandard for alle arbeidende befolkningslag. Undertrykkelse av alle
490 selvstendige organisasjoner. Koporativ- eller stenderstaten bare fasade for å
dekke storkapitalistisk diktatur. Militarisering av hele folket. Kulturforfall.
Kvinnene degraderes til fødemaskiner og kjøkkenslaver.

Fascisme i Norge?

495

Materiale: Lange: Nazi og Norge, 3. del.

500 Er det overhodet aktuelt å tale om en fascistisk fare i Norge? Er det ikke nok å si at Norge er ikke Italia, ikke Tyskland?

Muligheten for utvikling i fascistisk retning er til stede så lenge arbeiderbevegelsen kjemper i et kapitalistisk samfund i forfall. Blir den økonomiske krise tilstrekkelig dyptgående, rammes brede lag av folket så hårdt
505 av krisen at de blir desperate, og makthaverne tror det er mulighet for at fascistisk eller nazistisk demagogi kan fange dem inn som støt-tropper mot arbeiderbevegelsen, vil forsøket etter all sannsynlighet bli gjort. Om det skal lykkes avhenger i vesentlig grad av arbeiderbevegelsen, d.v.s. av hver enkelt av oss.

510 Vår oppgave: vinne for socialismen, reise til strid og knytte organisatorisk og politisk til oss de lag av folket som fascister og nazister i første rekke spekulerer i å vinne gjennom sin demagogi: Bøndene, fiskerne, mellomklassen i byene, de arbeidsløse, og først og fremst ungdommen i alle disse gruppene. Før kamp for
515 løsning av kriseproblemene etter socialistiske linjer, som ledd i kampen om samfundsmakten. Verne om de demokratiske rettighetene vi har kjempet oss til, fordi de gir oss muligheten for å føre kampen videre frem med organisatoriske og politiske midler.

520 Forutsetningene for å løse oppgavene bedre enn i de fleste kapitalistiske land: Vi har hittil ikke vært rammet så hårdt av krisen som de fleste andre. Vi har ingen sterk nasjonalistisk og militaristisk tradisjon, selv om vi ikke skal undervurdere virkningene av skoleopdragelsen i så måte. Vi har vært forskånet for den brutalisering som deltagelse i krig betyr. Selvstyre-tradisjonene har dype røtter,
525 folkets brede lag er gjennomgående politisk modnere enn mange andre steder.

Nødvendig for å kunne føre kampen om flertallet i folket å kjenne de tilløp som finnes til fascisme og nazisme.

530 Samfundsvern og Leidgang borgerlige kamp-organisasjoner. Militært utdannet, organisert og ledet. Har en del våben. Kan bli virkelig fare hvis de, i akutt kampsituasjon, får utlevert våben fra hæren.

Fedrelandslaget, til å begynne med vesentlig preget av motstand mot
535 arbeiderbevegelsen, i de senere årene og særlig siden 1933 tydelig fascistisk. Krav om «arbeidets lov», «kvalitetsstyre», forbud mot marxistiske partier og

marxistisk propaganda. Sterk nazi-begeistring blandt lagets ungdom, gymnasiaster, yngre studenter. Bruk av nazi-metoder: provokasjon, overfall på møter. Nasjonal Samling. Det nazistiske forbilledet tydeligst i Nordisk Folkereisnings program av 1931 og i Quislings optreden som forsvarsminister. Forsøket på å vinne fotfeste på landsbygda gjennom Bygdefolkets Krisehjelp og de «Frie Arbeiderforeninger». Nazistiske trekk i organisasjonsopbyggingen og i programmet av 1934, tydeligere utformet i programskriftene. Forsøk på å vinne arbeiderne gjennom demagogisk agitasjon foran kommunevalget 1934 mislykket. Men fortsatt arbeide, rikelige pengemidler, ennå betydelig tilslutning blandt skoleungdom, gymnasiaster, studenter, yngre funksjonærer.

De borgerlige partiers holdning: Undtagelseslovene mot fagorganisasjonen. Angrepet på de forsorgsunderstøttedes politiske rettigheter. Anerkjennelsen av Samfundsvernet, opprettelse av statspoliti, anerkjennelse av Leidgangen, forsøk på å skille ut de «usikre» i hæren. Støtten til Arbeidsfylkingen. De fascistiske tonene i borgerlig presse. Den borgerlige pressens holdning til Hitlers makterobring, til februarkampene i Wien. Den fascistiske strømmingen blandt høire-ungdommen. Reaksjonens forsøk på å svekke og stanse arbeiderbevegelsen her i landet på marsj mot erobring av samfundsmakten hittil mislykkes. Men vi må være på vekt, regne med at jo nærmere vi kommer makten des mer vil borgerskapet vende sig til fascismen. Da gjelder det at vi har vunnet for vår sak de lag av folket som reaksjonen prøver å hverve mot oss. «»

Krisen i jordbruket.

Litteratur: Axel Sømme: «Jordbruket i Norge». Pris kr. 2.80.

Skal du utarbeide et foredrag om krisen i jordbruket efter Sømmes bok, Jordbruket i Norge (pris kr. 2.80), Arbeidrepartiets kriseprogram for 1934 (kr. 0.15) og brosjyren Krisevedtakene på Stortinget i 1934 (kr. 0.25) bør du frem for alt, siden emnet er så stort, bygge foredraget op meget enkelt, f. eks. slik: 1) Hvordan har krisen rammet jordbruket. 2) Hvad blir gjort og hvad kan gjøres mot krisen i jordbruket. 3) Bureising og utvidelse av eldre småbruk, og 4) Arbeider og bonde (konklusjon).

1. Vis hvordan bondens inntekter (salgsprisene) har sunket meget sterkere enn hans utgifter. (Se S. s. 29-38.) Vis også sammenhengen mellem gjeld og salgspriser. Redegjør litt for hvordan store og små, gamle og nye bruk er rammet

av krisen og hvordan mange på grunn av pengepolitikken er kommet op i vanskeligheter de ikke kunde forutse. Redegjør litt for lønnsarbeidets stilling i norsk jordbruk og fortell litt om landarbeidernes kår.

580

2. Vis først at prisene betyr det samme for bøndene som lønningene for industriarbeiderne, men at den høist berettigede prisstigning på jordbruksvarer vanskelig kan realiseres uten at kjøpekraften for jordbruksvarer samtidig økes. Minn tilhørerne om at industriarbeiderne er den største gruppe av forbrukere.

585 Fortell om hvordan den høist berettigede gjeldslettelse for jordbrukerne møter store praktiske vanskeligheter. Vis hvorfor det er lettere å hjelpe jordbrukerne ved reduksjon av rentefoten enn ved reduksjon av kapitalbeløpet, og forklar at man i begge tilfelle må undersøke hvem gjeldslettelsene vil gå ut over, før de settes i kraft. (De nyeste opplysninger om gjeldsbyrder i jordbruket kan du finne i

590 Sømmes Studierettleiding i jordbruksspørsmål, utgitt av Arbeidernes Oplysningsforbund.) Vis hvordan bøndene kan få høiere pris for sine varer uten at forbrukerne behøver å betale mer for dem, nemlig ved rasjonalisering av omsetning på et samvirkegrunnlag. S. s. 74 -101. Fortell også i få ord, især hvis du taler til jordbrukere, at utkommet ved jordbruk kan bedre betydelig også ved

595 rasjonalisering av selve jordbruksdriften (S. s. 102 - 120), men at dette ikke gir noen øieblikkelig hjelp.

600

3. Fortell hvordan utvandringen fra bygdene til Amerika og til byene i Norge er stoppet op og hvorfor. Påvis at underbeskjeftigelsen på gårdene er et like alvorlig

600 problem som arbeidsledigheten i byene og at det i virkeligheten er 2 arbeidsledige når det på en gård, hvor det bare er bruk for far og én voksen sønn, går 3 voksne sønner hjemme. Vis at vi har dyrkningsjord nok, men at tallet på dem som vil gå i gang som bureisere er enormt (helst med eksempler fra din egen bygd). Vis også at forbruket av jordbruksvarer i Norge er begrenset av

605 pengepungen og ikke av magemålet, især for varer som frukt, egg og grønnsaker, men også for kjøtt og melk. Vis hvordan de nye bruk som er laget i de senere år er blitt altfor små og sitter med altfor stor gjeld. Forklar de nuværende regler for statsstøtte til bureisingen og fortell hvilke forslag Arbeiderpartiet har fremsatt for å lette vilkårene for bureising. Vis også hvor viktig det er at eldre bruk som er

610 for små, blir utvidet ved kjøp av tilskotsjord. Forklar hvordan utkommet ved jordbruk i Norge aldri kan bli tilfredsstillende, hvis ikke bøndene har så mye jord at de kan nytte sin egen arbeidskraft fullt ut. Ved utarbeidelsen av dette avsnitt vil det være dig til god hjelp å lese kapitlet om jordbruket i Colbjørnsen og Sømme: En norsk treårsplan.

4. Som en konklusjon bør du si litt om at arbeiderne og bøndene er de to tallrikkeste grupper i samfundet og at de er de to egentlige produktive samfundsklassene, og at ingen av dem kan leve uten at det også går den annen godt, fordi de gjensidig avtar hverandres produkter.

Krisen i skogbruket.

Litteratur: Axel Sømme: «Skogbruket i Norge». Pris kr. 2.25.

Skal du utarbeide et foredrag om krisen i skogbruket etter Sømmes bok, Skogen i Norge, kan du f.eks. bygge foredraget slik op: 1) Hvordan krisen har rammet vårt skogbruk. 2) hvad det kan gjøres som øieblikkelig hjelp for skogsarbeiderne. 3) Hvad det kan gjøres på lengere sikt. 4) Konklusjon.

1. Begynn med å fortelle litt om hvorfor krisen har herjet verre i skogsbygdene enn kanskje nogen andre steder. Vis hvordan vi kan måle arbeidsledighetens omfang og inntektens tilbakegang for skogsarbeiderne på det tømmerkvantum som blir drevet ut. Fortell hvordan skogsdriften er konjunkturbestemt med svær drift når prisene er høie, mens lave tømmerpriser forbyr hugst i skoger med dyre driftsomkostninger. Si et par ord om den krisearbeidsledighet som er opstått av den grunn og at det i den aller siste tid er blitt noget større drift i skogene. Fortell derefter at også skogbruket har oplevd en rasjonalisering (S. s. 40 - 44). Prøv å sammenligne forholdene i din egen bygd med det Sømme skildrer fra Storelvdal. Den arbeidsledighet som er opstått i skogsbygdene på denne måte kan en jevnføre med den teknologiske arbeidsledighet i industrien. Redegjør så for den tredje årsak til arbeidsledighet i skogsbygdene, nemlig reduksjonen av trekapitalen. Vis hvordan de høie priser har fristet skogeierne til rovhugst. Fortell hvor mange folk Sømme mener er blitt arbeidsledig i Storelvdal av denne grunn (S. s. 44 - 47). Men du bør også lese S. s 79 og flg., der boken redegjør for forskjellen mellom skoger i sluttstadiet som bør hugges sterkt, og skoger i begynnerstadiet der det ikke kan hugges synderlig. Si til slutt nogen ord om at rovhugster og slutthugster har satt fart i gjenveksten i skogene våre men at det hjelper lite at gresset gror når kua dør imellemtiden.

2. Derfor må det gis øieblikkelig hjelp til skogsbygdene. Det kan være det samme enten hjelpen gis til grøfting, tynningshugster eller bureising, men de 30 000 mann som har skogbruk som ene- eller hovederhverv, må skaffes en årlig

655 ekstrinntekt på minst et par hundre kroner hver. Fortell litt om de rent uhyggelige vilkår skogsarbeiderne har levd under de siste par år.

3. Si at denne øieblikkelige hjelp som må gis av humanitære grunner, samtidig kan bli klok politikk på langt sikt som øker tilveksten i skogen, slik at det blir
660 mer arbeide for folk i skogsbygdene og mer råstoff for industrien. Redegjør for professor Barths beregninger for hvor stor tilveksten kan bli ved rasjonell hugst og ved kulturarbeider i skogen. (S. s. 78 - 99.) Redegjør for hvordan kriseplanen mener disse kulturarbeider bør finansieres. Vis hvordan folkemengden i skogsbygdene er øket samtidig med at tilveksten av skogen er sunket. Si også at
665 man må regne med fortsatt rasjonalisering og at den fremtidige økning av tilveksten i skogen nok kan skaffe beskjeftigelse til dem som nu er arbeidsledige eller for lite beskjeftiget i skogsbygdene, men ikke til mange nye folk. Til slutt bør du redegjøre for hvor viktig det er å få jevnere drift i skogen, og at stat og kommune lettere kan drive jevnt enn private skogeiere. Derfor blir det offentlige
670 utvide sitt skogareal. Men det bør også overveies om man ikke gjennom lovgivningen kan tvinge de private skogeiere til mere regelmessig drift, som kan gi jevnere beskjeftigelse.

4. Som konklusjon bør du si noen ord om solidariteten mellem skogbrukets og
675 industriens arbeidere, at skogdriften gir råstoff til vår viktigste eksportindustri og at papirarbeiderne både har evne og vilje til å hjelpe skogsarbeiderne til å opna en levestandard som er like god som deres egen.

Det norske Arbeiderpartis arbeidsprogram

680

Litteratur:

Ved behandlingen av partiets arbeidsprogram, så vel i foredrag med
etterfølgende diskusjon som i studiecirkler, bør foruten programmet selv så vidt
685 mulig følgende skrifter utnyttes:

Protokollen fra Arbeiderpartiets landsmøte i 1933. Se særlig Tranmæls innledningsforedrag til fremleggingen av programkomitéens forslag (som blev vedtatt praktisk talt uforandret og enstemmig). Se også opropet til det norske
690 folk om «Den økonomiske krise og krigsfaren» (protokollen, side 112).

«En norsk 3-årsplan. Veien frem til en socialistisk planøkonomi i Norge».

695 Dette er en praktisk-konkret utforming av den del av arbeidsprogrammet som angår den økonomiske politikk.

Treårsplanen er ikke noget offisielt partidokument. Det er imidlertid tilfelle med «Arbeiderpartiets kriseplan 1934. Forslag for Stortinget fra Det norske Arbeiderparti».

700

Endelig anbefales det å studere nr. 2 i serien «Socialistiske småskrifter» («Kort innføring i planøkonomi og sosialisering»).

705 Alle disse skrifter er kommet på Det norske Arbeiderpartis forlag til billige priser.

Innledning

710 Det norske Arbeiderpartis politikk har til mål å gjøre Norge til et socialistisk land. Vi socialister vil avskaffe den kapitalistiske profittproduksjon og utbrytning. Vi vil bygge op et socialistisk, klasseløst samfund, styrt av håndens og åndens arbeidere, og hvor produksjonen er planlagt og organisert på fellesskapets grunn for å dekke de menneskelige behov. Vi vil gjennomføre socialistisk planøkonomi i produksjon og omsetning. Vi vil sosialisere

715 bankvirksomheten, storindustrien og utenrikshandelen og bringe den økonomiske virksomhet i landet inn under ordentlig kontroll. Bare på denne vis mener vi det vil være mulig å nå frem til harmoniske samfundsforhold og gode og trygge leveforhold for det arbeidende folk og alle mennesker.

720 Veien går gjennom arbeiderklassens erobring av den politiske makt i samfundet. På folkestyrets grunn kjemper Arbeiderpartiet i dag for å vinne denne makt og for å sette i verk det systemskifte som trenges i landets styre og i samfundsøkonomien.

725 Grunnlaget og de brede retningslinjer for dette arbeide er det som er trukket op i partiets prinsipielle program. Det prinsipielle program er det store samlingsmerke for partiet. Men i det daglige virke er dette ikke nok. Vi må ha tingene mer konkret og praktisk behandlet. Vi må vite hvad som skal gjøres i de og de saker, både nu og senere når vi får mer makt og myndighet til å ta oss av

730 dem. Vi er nu kommet så langt at vi står nær vårt mål, overtagelsen av samfundsmakten i Norge. Og da gjelder det å vite hvad vi vil, rent praktisk i de

enkelte tilfelle og i de enkelte saker. Rummelige almindelige formuleringer eller mer eller mindre uklare talemåter er ikke tilstrekkelig for dette formål. Vi må
735 selv vite hva som skal gjøres, og folk har et rimelig krav på å få vite hva som skal gjøres på de forskjellige felter. Arbeiderpartiet er, som Tranmæl uttalte i sitt innledningsforedrag til programdebatten på landsmøtet i 1933, ikke lenger bare et agitaspionsparti, men et aksjonsparti.

740 På dette landsmøte ble det foretatt en omfattende programrevisjon. Det prinsipielle program ble modernisert, og i tilslutning til det prinsipielle program ble det vedtatt et helt nytt arbeidsprogram. Et slik arbeidsprogram hadde partiet ikke hatt siden årene etter krigen, den gang spørsmålene om arbeiderkontroll, bedriftsråd og sosialisering stod på dagsordenen som aktuelle
745 krav for den norske arbeiderbevegelse, den faglige som den politiske. Vi har hatt stortingsprogrammene, kommuneprogrammene, spesielle retningslinjer for den praktiske virksomhet på de enkelte områder, men man følte gjennom de senere år i partiet at dette nu ikke lenger var nok.

750 Vi befinner oss faktisk allerede inne i overgangen til socialismen. Det gamle faller og det nye brøiter sig vei. Full fart i denne utvikling vil det først bli når vi får arbeiderstyre i landet. Men vi kan ikke skyve de praktiske oppgaver og problemer fra oss og si at det skal vi nok greie bare vi får makten. Det gjelder å legge grunnlaget mest mulig til rette på forhånd, både på den måte at vi
755 utarbeider konkrete forslag og planer allerede nu, og på den måte at vi søker å føre utviklingen inn i slike baner at overgangen til de socialistiske former for samfundsorganisasjon og samfundsmessig økonomisk drift kan skje så hurtig og så smertefritt som mulig.

760 Derfor er det Arbeiderpartiet har arbeidsprogrammet som et ledd mellom det prinsipielle program og de snevrere dagsaktuelle valgprogrammer og retningslinjer. Det er et arbeidsprogram i den forstand at det klarlegger våre arbeidsoppgaver i den nuværende overgangstid, men også i den forstand at det viser hvorledes vi må gå frem for å sette folket i arbeide.

765 En kan si at arbeidsprogrammet inneholder våre socialistiske overgangskrav kombinert med de praktiske retningslinjer for vår kamp mot krisen, for å sette folk i arbeide og komme frem til bedre og rikere levekår i landet. Dette er ytterligere aktualisert og utformet i detaljer i partiets kriseplan, den som gav
770 Arbeiderpartiet de store seirer ved stortingsvalget i 1933 og kommunevalget i

1934, og som for hver dag vinner større og større tilslutning ute blandt de store masser av det arbeidende folk, arbeidere, bønder, fiskere, funksjonærer, teknikere o. s. v.

775

Så vel arbeidsprogrammet som kriseplanen peker ut over det privatkapitalistiske samfunds systems ramme og frem mot den rasjonelle og planmessige samfundsmessige organisasjon og produksjon som vi socialister arbeider for. Bare ved å legge om kursen i retning mot sosialisering og socialisme, bare ved et
780 slikt systemskifte, kan krisen effektivt bekjempes og folk bli satt i arbeide igjen. Men på den annen side gjelder det at bare gjennom en energisk og omfattende kamp mot krisen etter Arbeiderpartiets linjer og i overensstemmelse med planøkonomiens prinsipper kan hele det arbeidende folk hurtig vinnes for en videregående konstruktiv politikk, slik at Arbeiderpartiet får det sterke
785 folkeflertall og stortingsflertall bak sig som skal gi det fullmakt til å foreta dyptgående omlegninger og strukturendringer i hele samfundslivet.

I arbeidsprogrammet og kriseplanen flyter således midler og mål sammen. Kampen for å vinne flertallet og for å omforme og reorganisere samfundet og
790 dets økonomiske virksomhet, forenes i kampen mot krisen og for å sette folk i arbeide. Dessuten inneholder arbeidsprogrammet i sitt første hovedavsnitt en fullere utformning av en rekke viktige sociale, kulturelle og politiske krav fra arbeiderbevegelsens side.

795 Om sammenhengen mellom planøkonomi, sosialisering, arbeidsprogram og kriseplan kan man, om man har tid til å utdype dette nærmere, finne mer i den nevnte brosjyre nr. 2 i serien «Socialistiske småskrifter», særlig side 12-18.

Gjennomgåelse av arbeidsprogrammet. - De politiske, kulturelle og sociale krav.

800

Programmet gås gjennom punkt for punkt. Det består av to hovedavdelinger. Den første behandler partiets stilling til de viktigere politiske, sociale og kulturelle saker, den annen hovedavdeling beskjeftiger sig med den økonomiske politikk. Alt efter som en har tid til eller en selv eller tilhørerne er særlig
805 interessert i enkelte emner, behandles punktene mer eller mindre utførlig, og eventuelt utelates de helt. Det som er fremhevet i det efterfølgende bør man dog i alle tilfelle søke å få med.

Demokratiske rettigheter: Arbeiderpartiet er for demokratiet, mot diktaturet.

Vi mener ikke at det nuværende politiske demokrati eller parlamentarismen er idéell, tvert imot, de lider av store mangler og ufullkommenheter. Det verste er at demokratiet i stor utstrekning i virkeligheten er et fullstendig skindemokrati. Det politiske, formelle demokrati er et stort fremskritt fra tidligere politiske
815 former, og det har faktisk dannet grunnlaget for arbeiderbevegelsens veldige opmarsj. Fascistene vil nu avskaffe det, vi socialister vil utvide det, supplere det med økonomisk demokrati og arbeiderkontroll i bedriftslivet. Først da når vi frem til et fullt folkelig, virkelig sosialt demokrati.

820 Folkeoplysningen. Dette punkt taler for sig selv. Understrek at vi vil ha en mer praktisk skole, en skole for det moderne liv og arbeide. Den faglige og tekniske undervisning og den teknisk-videnskapelige forskning danner grunnlaget for den videre utvikling av arbeidslivet i landet.

825 Socialpolitikk. Vi vil innføre en bedre socialtrygd i landet. De nuværende trygdeordninger utvides og suppleres (alderstrygden settes i verk, arbeidsledighetstrygd innføres) slik at vi med tiden kommer frem til en virkelig effektiv folketrygd i Norge, som sikrer alle mot praktisk talt all økonomisk risiko fra vuggen til graven. Det koster mange penger, men det vil vi ordne på den
830 måte at de som er arbeidsføre, virkelig får anledning til å arbeide, og dermed skape de verdier som skal til for at samfundet kan ta sig av alle dem som ikke er i stand til å sørge for sig selv. Nedsettelsen av arbeidstiden behandles. Den er et viktig ledd i kampen mot krisen.

835 Edruelighetsarbeidet. Taler for sig selv.

Rettsvesenet, likeså.

Kommunene, likeså. Understrek at vi i Arbeiderpartiet ser det kommunale
840 arbeide i en videre sammenheng enn de borgerlige partier. Kommunene er en viktig del av samfundsorganisasjonen og samfundsøkonomien. Derfor må det kommunale arbeide sees i nær sammenheng med Statens oppgaver. Gjennom et effektivt samarbeide mellom den kommende arbeiderregjering og de arbeiderstyrte kommuner kan en rekke oppgaver løses som kommunene ikke
845 vilde kunne klare isolert og i dag.

Økonomisk politikk.

850 I innledningen til dette hovedavsnitt understrekes det at i kapitalismens nedgangsperiode blir arbeidsledigheten det alt overveiende sociale spørsmål, og at Det norske Arbeiderparti ser det som en av sine viktigste oppgaver å skape økende arbeidsmuligheter i landet. Det er de samme grunnsynspunkter som er utførligere utviklet i kriseplanen (i dennes innledende avsnitt), og om en har tid, 855 kan en derfor anvende kriseplanen til videre utdypning av hovedlinjen. En omfattende arbeidsreisning i landet, gjennom effektiv samfundsmessig initiativ, plan og organisasjon, det er det socialistene vil. En kan også si det på den måte at vi vil mobilisere alle samfundets krefter til en energisk kamp mot krisen på en bred front.

860

Industri, planlegning og forskning. Det kan være verd å nevne at det som er fremholdt i dette punkt har i den senere tid fått mer og mer tilslutning fra faglig og teknisk hold. Industriforbundets formann, professor Halvorsen, holdt i november 1934 et foredrag i Bergen, hvori han fremholdt lignende anskuelser. 865 Men han mente at privat initiativ, kapital og industri burde gå inn for oppgavene. Vi sosialister mener det forlengst er klart bevist at dette er helt utilstrekkelig. Bare samfundet kan på en tilfredsstillende måte løse alle disse store oppgaver i en overskuelig fremtid.

870 Når Staten mer og mer gir sig av med å reise ny industri og drive bedrifter og industrier (eventuelt sammen med kommunene), så blir det av desto større betydning at det så vel i industrien som for øvrig blir innført reell og utstrakt arbeiderkontroll.

875 Jordbruket. Skogbruket. Gjeldsspørsmålet. Fiskeriene. Samferdselsmidler. Alle disse spørsmål er også behandlet, og langt utførligere, i kriseplanen. Fra kriseplanen vil en kunne hente alle de tilleggsoplysninger som en måtte ønske til klarlegning av Arbeiderpartiets syn og forslag.

880 Finans- og skattepolitikk. Penge- og kredittpolitikk. Til ytterligere belysning av arbeiderbevegelsens opfatninger i disse spørsmål henvises til vedkommende avsnitt i «En norsk treårsplan» og det nevnte skrift «Kort innføring i planøkonomi og sosialisering». Vårt hovedsynspunkt er at har vi arbeidskraften og er det naturlige grunnlag for utvidelse av virksomheten til stede, slik som 885 tilfelle er i Norge, skal vi alltid kunne klare finansieringen. Vi har råd til å arbeide, men ikke til å la være. Finansiering, penger og kreditt er i sin dypeste grunn samfundsmessige organisasjonsspørsmål, de er den regnskapsmessige og

890 bokholderimessige side av arbeidslivet, produksjon og omsetning. Vi vil sette i
verk en sterk utvidelse av arbeidsmengden i landet, og dette nødvendiggjør en
tilsvarende utvidelse av samfundets omsetningsmidler, først og fremst en
fornuftig kredittutvidelse. Skule en ville ønske å opholde sig mer ved dette
punkt, som svært mange er interessert i å høre litt nærmere om, kan en også
nyttiggjøre sig innholdet av en artikkel om «Finansiering og kredittutvidelse» i
895 «Det 20de Århundre»s desembernummer 1934.

Handelspolitikk. Her bør det understrekes at Arbeiderpartiet på siste
landsmøte fjernet den gamle post om «frihandel» fra sitt program. Den gamle
frihandel var et typisk borgerlig-liberalistisk produkt. Den socialistiske
900 planøkonomi tar sikte på et planmessig organisert varebytte mellom statene,
samfundsmessig regulering og kontroll av utenrikshandelen og fremme av det
internasjonale varebytte på grunnlag av mest mulig gjensidighet i utvekslingen
av varer og tjenester mellom landene. Om dette kan en lese nærmere i avsnittet
om «Handel og handelspolitikk» i treårsplanen.

905 Utenrikspolitikk. Avrustning, vaktvern som bare har politimessige oppgaver,
kamp mot krigen og krigsfaren, eventuelt gjennom generalstreik.

Avslutning.

910 Vi befinner oss i maktkampens periode. Hele vår politikk må nu sees under
synspunktet overgangen til socialismen. Vi må vite praktisk og konkret
hvorledes vi skal gripe sakene an, vi må ha en plan. Grunndragene i denne plan
er det nettop som inneholdes i Arbeiderpartiets arbeidsprogram. Den peker på
915 de store fremtidige samfundsorganisatoriske og arbeidsmessige oppgaver og viser
veien frem til et bedre samfund. Men samtidig behandler den dagens brennende
problemer, krisen og arbeidsledigheten, den viser vei ut av det nuværende
trøsteløse uføre veien ut av kaos og frem til plan.

920 De brede lag av det norske folk har forstått vårt arbeidsprogram og vår
krisepolitikk. Fler og fler slutter sig til det synspunkt som den store danske
socialøkonom Laurits Birck, rektor ved Kjøbenhavns universitet, gav uttrykk
for da han i et foredrag i 1930 kort før sin død uttalte at socialismen er teknisk
mulig og den moderne kaptialisme er nærmest kannibalsk.

925 Gjennomførelse av arbeidsprogrammet betyr folket i arbeide og praktisk

socialisme i vår tid. Veien går gjennom systemskifte, fra borgerstyre til arbeiderstyre.

930

Arbeiderpartiets kommunalpolitiske organisasjon.

1. Arbeiderpartiets kommunepolitikk må være i samhøve med den politikk partiet fører i Stortinget, og med den kamp arbeiderklassen fører gjennom sin faglige organisasjon.

935

Arbeiderpartiets kommunepolitikk skal være et ledd i arbeiderklassens kamp for økonomisk og sosial frigjøring.

2. Det er derfor nødvendig at der er samarbeide og samling om en bestemt linje i partiets politikk også på det kommunale område. Og det er nødvendig at partiets kommunerepresentanter har inngående kjennskap til gjeldende lover og regler om den kommunale forvaltning. Men samtidig må de ha et så grundig kjennskap til Det norske Arbeiderpartis program og retningslinjer og til arbeiderorganisasjonenes opbygging og prinsipper, så fylldige kunnskaper om socialismen at de kan bygge sin innsats i kommunepolitikken på et socialistisk grunnlag og arbeide ut fra et socialistisk grunnsyn.

945

3. At dette er nødvendig hadde Arbeiderpartiets avdelinger og kommunerepresentanter alt fra første stund følelsen av. Det blev derfor tidlig dannet kommunegrupper som kom sammen og konfererte om sakene og blev enig om taktikken, før behandlingen i kommunestyret. Dannelsen av disse grupper var begynnelsen til en kommunalpolitisk organisasjon innen Arbeiderpartiet. At et partis representanter i kommunestyret dannet gruppe som holdt regelmessige møter var noget nytt. Borgerpartiene hånet arbeiderrepresentantene med at de var bunnet på forhånd. Alt var bestemt på gruppemøte. Hver representant var tildelt en rolle. O.s.v. Denne hån virket til å begynne med slik at en mange steder holdt det hemmelig at gruppen hadde møte.

950

4. Efter hvert som Arbeiderpartiets innflytelse - så vel saklig som tallmessig - i kommunene øket, blev ordningen med gruppemøter mer og mer almindelig. De borgerlige opdaget til slutt at en partimessig forberedende behandling av sakene i gruppemøte var en fordel ikke bare for vedkommende gruppe, men også derved at linjene blev klarere, kjennskapet til kommunens forvaltning og

965

innsikten i kommunepolitikk stadig større og bedre. De borgerlige grupper kom
etter og laget sine gruppemøter. Nu er det ingen lenger som håner
gruppemøtene. Det er til og med nokså almindelig utover i landkommunene
970 hvor avstandene er store at herredstyret avbryter sine forhandlinger, for at det
kan holdes gruppemøter når det gjelder særlig viktige saker.

5. Under den stadig økende kommunale virksomhet i landet, med nye oppgaver
for kommunestyrene og med betydelig utvidelse av det kommunale
975 virksomhetsområde, takket være først og fremst Arbeiderpartiets innsats, blev
det mer og mer almindelig at partiavdelinger og kommunegrupper innbragte
kommunale spørsmål for Det norske Arbeiderpartis centralstyre. Centralstyret
fant det derfor nødvendig å ha et særskilt kommuneutvalg som sakkyndig råd i
kommunale spørsmål.

980 6. I enkelte fylker, som Akershus og Hedmark, blev det valgt
fylkeskommuneutvalg til støtte for fylkespartiets styre under behandlingen av
saker av kommunalpolitisk art.

985 7. Klassesamlingen i 1927 øvet også sin sterke virkning på kommunevalgene året
etter. Det norske Arbeiderparti fikk ved kommunevalget i 1928 omkring 4100
representanter i kommunestyrene og ordføreren i 140 kommuner. (Ved
inngående undersøkelse av partiforholdene vil en dog finne at disse tall ligger
noget for høit.). Krisen virket nu tungt også på våre kommuner. Skatteevnen slo
990 klikk. Det var stor arbeidsledighet. Forsorgsutgiftene sprengte alle
budgettrammer. Kommunegjelden var uutholdelig. Kommunenes økonomi var
ødelagt. Hertil kom nye byrder som Stortinget og Regjeringen veltet over fra
Staten på kommunene. Samtidig blev det kommunale selvstyre stadig mer og
mer innskrenket. Det blev gjennomført et departements- og
995 fylkesmannsdiktatur over kommunene. Særlig gikk dette ut over de
arbeiderstyrte kommuner.

1000 8. Under disse omstendigheter fant Det norske Arbeiderpartis centralstyre og
sekretariatet i Arbeidernes faglige Landsorganisasjon det nødvendig å
sammenkalle en landskommunalkonferanse til å drøfte de nærmestliggende
kommunale oppgaver og trekke op linjene for partiets kommunepolitikk.

9. Denne konferanse, den første landskommunalkonferanse i Arbeiderpartiet,
blev holdt i Oslo 16 og 17 mars 1929. At en slik konferanse var påkrevd viste

den veldige tilslutning den fikk, idet der møtte omkring 360 representanter.

10. Partiets første landskommunalkonferanse vedtok forslaget til retningslinjer for samarbeidet mellom Arbeiderpartiets kommunegrupper, og forslag om at
1010 partiets kommunegrupper skal danne en fellesorganisasjon. Konferansen vedtok med andre ord forslag til plan for opbygning av Arbeiderpartiets kommunalpolitiske organisasjon og regler for organisasjonens virksomhet.

11. Dette forslag blev godkjent av Det norske Arbeiderpartis landsstyre i møte
1015 den 18 mars 1929, og landsstyret bemyndiget centralstyret å sette vedtaket i verk.

12. Vi skal nu kort gjennomgå reglene for Arbeiderpartiets kommunalpolitiske organisasjon. De finnes i Arbeiderpartiets lovhefte.
1020

13. Grunnstammen: Kommunegruppene. § 1.

14. Fylker (kretser og distrikter). § 2.

1025 15. Kommuneprogrammer. § 3.

16. Fellesorganisasjonen. § 4.

Landskommunalkonferansen i 1929 vedtok at Arbeiderpartiets
1030 kommunestyregrupper i by og land skal danne en fellesorganisasjon under navn av Arbeiderpartiets By- og Herredslag. Kommunestyregruppene medlemskap er altså ikke avhengig av innmeldelse. I enhver kommune hvor Arbeiderpartiet har representanter i kommunestyret skal disse danne en gruppe, og gruppen blir samtidig automatisk med i fellesorganisasjonen, Arbeiderpartiets By- og
1035 Herredslag. Dette er ennu ikke klart for alle grupper. Det hender derfor at en gruppe eller partiavdeling vedtar å melde gruppen inn i laget. Men det er unødvendig. Alle grupper er med fra samme dag de blir dannet. Ingen gruppe kan stå utenfor By- og Herredslaget.

1040 Om lagets oppgaver redegjøres efter reglene (§ 4, punkt 1).

17. Landskommunalmøter. § 4, punkt 2.

1045 Det annet landskommunalmøte blev holdt i 1932, 8 - 10 april i Oslo. Og det tredje holdes i 1935, 9 - 10 mars, også i Oslo. (De nugjeldende regler om representasjon på landskommunalmøtene blir sannsynligvis forandret i 1935.)

18. Landskommunalutvalg. §4, punkt 3.

1050

Landskommunalutvalget bestod oprinnelig av 9 medlemmer. Se reglene. Landskommunalmøtet i 1932 vedtok imidlertid å utvide medlemstallet til 10. Medlemmene fordeler sig slik: 2 representanter for bykommunene, 4 for landskommunene, Det norske Arbeiderpartis formann, 1 representant for
1055 Landsorganisasjonens sekretariat, 1 for Norsk Kommuneforbund og 1 for Skog- og Landarbeiderforbundet.

Landskommuneutvalget skal bistå centralstyret med gjennom By- og herredslaget å hevde partiets kommunepolitikk. I den hensikt skal utvalget:

1060

vedta forslag om partiets kommunale retningslinjer og taktikken ved kommunevalgene,

uttale sig om By- og Herredslagets organisasjon og virksomhet,

1065

vedta innstilling på kommunalsekretær og instruks for sekretærens arbeide,

vedta forslag til budgett for kommunalkontoret,

1070

vedta forslag til dagsorden for landskommunalmøtet,

avgi uttalelser i saker som forelegges av centralstyret og arbeidsutvalget.

1075

Utvalget har faste møter to ganger om året, og samles for øvrig når centralstyret, formannen eller 3 av utvalgets medlemmer ønsker det.

Innen landskommuneutvalget er der et arbeidsutvalg på 4 medlemmer, hvoriblandt formannen, næstformannen og Arbeiderpartiets formann.

1080

Arbeidsutvalget avgir uttalelse i saker som forelegges av centralstyret eller av kommunalsekretæren. Når centralstyret ønsker det skal arbeidsutvalget være til stede i centralstyrets møter.

19. Kommunalsekretæren og kommunalkontoret. § 1, punkt 4.

1085

Fra 1 juli 1929, da Arbeiderpartiets By- og herredslag trådte i virksomhet, blev det opprettet et kommunalkontor i tilknytning til partikontoret og ansatt kommunalsekretær. Om sekretærens arbeide se reglene (punkt 4 i § 4).

1090

20. Kontingent. § 4, punkt 5.

21. Samarbeide med stortingsgruppen. § 4, punkt 6.

1095

22. Helt fra starten har By- og herredslaget samarbeidet med den faglige organisasjon, i første rekke sekretariatet, hvis representant hittil har vært medlem av arbeidsutvalget. Videre med Norsk Kommuneforbund og Norsk Arbeidsmannsforbund.

1100

Laget samarbeider også til stadighet med Arbeidernes Oplysningsforbund. Med det nyoprettede Socialistiske Skolelag vil det også bli etablert samarbeide.

23. Kommunalt tidsskrift.

1105

Siden By- og herredslaget startet har partiets tidsskrift «Det tyvende Århundre», hatt en særskilt kommuneavdeling, redigert av kommunalsekretæren. Kommunalavdelingen inneholder artikler og redegjørelser om kommunale spørsmål som er særlig aktuelle. Således redegjøres for nye lover og bestemmelser vedkommende kommunalforvaltningen. Der gis opplysninger om kommunale gjeldsoppgjør, og meddeles nytt fra kommunene landet rundt. Etter forslag av landskommuneutvalget har centralstyret vedtatt at hvert by- og herredsparti skal abonnere på minst 1 eksemplar av tidsskriftet. Ingen partifelle som vil følge med i Arbeiderpartiets kommunepolitikk, kan undvære «Det tyvende Århundre». Kontingenten er kr. 6.00 pr. år.

1110

1115

24. Arbeiderpartiets By- og Herredslag er altså Det norske Arbeiderpartis kommunalpolitiske organisasjon. Lagets cirkulærer og meddelelser sendes ikke kommunegruppene direkte, men til by- og herredspartiene. Kommuneruppene står under partiets ledelse og kontroll. Partiet har ansvaret for den politikk gruppene fører. Landskommunevalget, dettes arbeidsutvalg og kommunalkontoret må derfor rette sine henvendelser til de ansvarlige partiinstanser, by- og herredspartiene. Disse må nemlig alltid være à jour med de

1120

1125 henvendelser gruppene får. Men så må partiformennene og partistyrene sørge for at By- og herredslagets henvendelser blir forelagt kommunegruppene, behandlet der og tatt tilfølge.

1130 På den annen side må spørsmål som gruppene ønsker å forelegge for By- og Herredslaget (landskommuneutvalget eller arbeidsutvalget) sendes gjennom det stedlige by- eller herredsparti og med dettes uttalelse. Dette gjelder selvfølgelig ikke spørsmål om opplysninger av rent kommunalteknisk art, som f. eks lovspørsmål, spørsmål til belysning av saker som er under utredning o. s. v., men spørsmål om partiets politikk og taktikk, retningslinjer og standpunkt i saker som der er tvil eller uenighet om innen gruppen og partiet.

1135 Kommunalkontoret er nu blitt et fast og uundværlig ledd i partiets kommunale virksomhet. Partiets avdelinger, kommunegrupper og kommunemenn søker i stadig stigende antall kontorets hjelp og råd. Men for at kontoret skal være i stand til å yde mest mulig hjelp og gi opplysninger om kommunale forhold utover landet er det nødvendig at partiavdelingene og kommunegruppene 1140 sørger for at kommunalkontoret holdes nøie underrettet om forholdene. Viktige forslag og vedtak må meddeles kontoret og de spørreskjemaer kontoret sender ut må hurtigst mulig besvares og sendes tilbake. Jo bedre kommunalkontoret holdes underrettet, desto større hjelp vil kontoret kunne yde avdelingene og gruppene, og centralstyret og stortingsgruppen i 1145 kommunalpolitiske spørsmål.

25. Kommunalkurser.

1150 Arbeidernes Opplysningsforbund har i samarbeide med kommunalkontoret planlagt kommunalkurser, og bistått med materiell og lærere. I planen for partiets dagskole er der reservert en del timer til forelesninger i kommunalkunnskap.

1155 26. I de senere år har den politiske kamp i sterk grad samlet sig på det kommunale område. Interessen for kommunale spørsmål har derfor øket voldsomt. Arbeiderpartiets kommunalpolitiske organisasjon med fellesorganisasjonen Arbeiderpartiets By- og Herredslag er derfor i høi grad nødvendig. Det gjelder denne organisasjon som arbeiderklassens øvrige at den må styrkes så den til enhver tid er i stand til å yde den støtte som er nødvendig 1160 for at den kan svare til sitt formål.

Litteratur: Landsmøtenes protokoller. Partiets lovhefte.

1165 Ved utarbeidelse av denne disposisjon er forutsatt at foredragsholderne har for sig partiets lovhefte med reglene for Arbeiderpartiets kommunalpolitiske organisasjon (lovheftet side 16 - 19) og nøie gjennomgår reglene punkt for punkt etter hver henvisning i disposisjonen.

1170 Partiavdelingene og kommunegruppene.

1. Det er dessverre ofte strid om maktforholdet mellom kommunegruppene og partiavdelingene. En slik strid skyldes i de fleste tilfelle manglende socialistisk innstilling og solidaritetsfølelse og utilstrekkelig kjennskap til og erfaring i organisasjonspraksis.

2. En kan enda høre den opfatning hevdet at når et kommunestyre er valgt, så er det de enkelte medlemmer som har avgjørelsen i sakene. De står bare til ansvar overfor velgerne og kan i tilfelle kastes ved neste valg. Partiet har intet å si over gruppen. Det skal ikke blande sig op i gruppens gjøremål.

Dette er den gamle borgerlige opfatning og har intet med socialistisk organisasjonspraksis å gjøre. Selv de borgerlige partier er i stor utstrekning kommet bort fra dette antikverte syn på kommunestyremedlemmers stilling.

1185

3. Arbeiderpartiets representanter settes ikke inn i de kommunale hverv for å representere sig selv. De skal representere Det norske Arbeiderparti. De skal følge Arbeiderpartiets lover og retningslinjer i sin opptreden. De er ikke satt inn for å føre en egen politikk uansett hvad partiet ønsker. Representantenes oppgave er å fremme Det norske Arbeiderpartis politikk i kommunestyrene.

1190

4. Men da blir de slaver under partiet, da kan de ikke ha sin egen mening, hevdes det. Hertil kan vi stille det spørsmål: Hvorfor er de kommet til partiet? Er det ikke fordi de har funnet at Det norske Arbeiderpartis politikk er den riktige, og fordi de derfor gjerne vil støtte og fremme denne politikk? En melder sig ikke inn i et parti for å fremme særinteresser og personlige formål, men fordi en finner at partiets syn stemmer med ens eget.

1195

5. Arbeiderpartiets kommunerepresentanter er valgt på Det norske

Arbeiderpartis program. De danner grupper som bærer navn etter partiet. Det norske Arbeiderparti får æren, eller kritikken og skammen for gruppenes optreden og arbeide. Da sier det sig selv at partiet som har ansvaret for det program gruppene er valgt på, også får ansvaret for den politikk de grupper fører som bærer partiets navn. Derav følger at partiet også må ha ledelsen og den avgjørende innflytelse på gruppenes stilling til sakene.

6. For Arbeiderpartiets medlemmer gjelder i kommunepolitikken som i stortingspolitikken: et program, en linje, samarbeide og samhold.

7. Lovene for Det norske Arbeiderpartis kommunalpolitiske organisasjon fastsetter at partiets representanter i kommunestyret skal danne en gruppe. Og loven gir regler for gruppenes konstituering og forhold til partiet. Det samme gjelder partiets representanter i andre viktige kommunale styrer som skolestyre, ligningsvesen, forsorgsvesen o. s. v.

8. By- eller herredspartiets styre skal innstilles til gruppens møter og skal alltid være representert med minst ett medlem. Partistyrets medlemmer har tale-, forslags- og stemmerett i gruppemøtene. De skal nøie følge gruppenes arbeide, og påse både at det arbeides med sakene og at det arbeides i overensstemmelse med partiets program og retningslinjer.

9. Gruppens vedtak er bindende for alle gruppens medlemmer, dersom det ikke er gjort særskilt vedtak om at medlemmene stilles fritt i en enkelt sak. Også de fraværende medlemmer av gruppen plikter å bøie sig for gruppens vedtak, og de plikter på forhånd å forhøre sig om hvad gruppen har bestemt så de er klar over gruppens stilling ved avstemningen i kommunestyret (eller øvrige styrer).

10. Et medlem av partistyret kan kreve at en sak skal behandles av det samlede partistyre eller av representantskapet, eller - hvor der ikke er representantskap - av partimøte. (At et medlem av gruppen kan innanke en sak for partiet følger av vanlig praksis, når der er uenighet i gruppen. Men selv om gruppen er enig kan altså et medlem av partistyret kreve en sak inn for partiet.) Vedkommende partiinstans gjør endelig vedtak om gruppens stilling til den sak som er innbragt.

11. Når det gjelder spørsmål vedkommende partiets program og prinsipper, eller viktige taktiske spørsmål, bør saken forelegges fylkespartiets styre eller

1240 centralstyret til avgjørelse, såfremt det er mulig. Fylkespartiets styre har i fylkets
kommuneutvalg en sakkyndig hjelp som bør utnyttes. Ofte vil det være praktisk
at kommuneutvalget får i oppdrag å søke å finne en ordning ved f. eks. at
formannen deltar i gruppemøte eller partimøte eller i engere konferanser. Eller
at fylkespartiets formann kommer til stede i slike møter, når det er særlig strid
1245 om en sak.

12. Innbringes en sak for fylkespartiet eller centralstyret, må del sendes med en
klar og grei oversikt over saken og stillingen innen gruppen og partiet. Det er
partiet som skal sende saken inn til fylkespartiet eller centralstyret, ikke
1250 kommunegruppen og enda mindre enkeltpersoner. Det må redegjøres for såvel
mindretallets som flertallets standpunkt.

13. Når partiet, fylkes- kretspartiet eller centralstyret har gjort vedtak om
gruppens stilling til en sak, er dette vedtak bindende for alle gruppens
1255 medlemmer.

14. Sakene må i tide behandles i gruppen. En må således ikke vente med å legge
en sak frem for gruppen til etter at formannskapet har behandlet den. Dette vil
nemlig føre til at gruppens representanter i formannskapet kan komme i en
1260 kjedelig stilling. Det er jo ikke morsomt for et formannskapsmedlem å gå fra sitt
standpunkt i formannskapet når saken kommer frem i kommunestyret. Særlig
gjelder dette når partiet har flertall i formannskapet.

15. I de kommuner hvor partiet har flertall og ledelsen, må ordføreren sørge for
1265 å ha gruppens, eventuelt partiets, standpunkt på det rene før han legger en sak
frem for formannskapet eller kommunestyret.

16. Verre stiller det sig når partiet er i mindretall, og en borgerlig ordfører sitter
med sakene. I slike kommuner må en finne en mest mulig praktisk ordning.
1270 Somme steder har de ordnet sig på den måten at den av gruppens medlemmer
som bor nærmest ordføreren eller formannskapets kontor har i oppdrag å gjøre
sig kjent med dokumentene og så på gruppemøte redegjøre for sakene. (En må
her drøfte spørsmålet om den beste ordning.)

17. Som regel bør det holdes gruppemøte foran hvert kommunestyremøte. I
1275 spredt bebyggede kommuner med lange avstander kan det være vanskelig å få til
gruppemøter. Er det ingen annen råd får en holde gruppemøte samme dag

herredsstyret har møte. En må da søke å ordne det slik at en har et par timer til rådighet for gruppen før herredsstyremøtet begynner. Ofte kan det opstå en slik situasjon i kommunestyret at det kan bli nødvendig å holde gruppemøte. Våre grupper bør da ikke undse sig for å kreve at kommunestyret tar en pause, så gruppen får anledning til å holde møte og samrå sig om saken.

1285 18. Som oftest blir det gruppens formann som må si ifra på gruppens vegne om dens stilling i en situasjon. Men en bør fordele sakene på gruppens medlemmer, utpeke ordfører for den enkelte sak. Derved vil medlemmene både sette sig bedre inn i sakene og få øvelse i å optre.

1290 19. Når det er nødvendig eller ønskelig bør det holdes fellesmøter mellom kommunestyregruppen og andre kommunale grupper. F. eks. mellom kommunestyregruppen, fattigstyregruppen og partiets gruppe i arbeidsledighetskomiteen. Eller mellom kommunestyregruppen og skolestyregruppen. Det kan også være formålstjenlig at det holdes fellesmøter
1295 mellom kommunestyregruppene i to eller flere nabokommuner.

20. Når det er tid, og i særlige saker, kan partiets formannskapsgruppe og partistyret holde møte. For så vidt ikke alle medlemmer av gruppestyret er med i formannskapet, bør gruppestyret innkalles til slike møter. Er det uenighet om
1300 de vedtak som et slikt møte har gjort, bør en søke å få saken inn for hele gruppen eventuelt partiet. Er det ikke tid til dette bør partistyrets avgjørelse være bindende for formannskapsgruppen.

21. I gruppemøtene føres protokoll over forhandlingene. Protokollen bør
1305 gjennomgå hvert halvår av en av partiet opnevnt nevnd som avgir innstilling til partiet. Innstillingen behandles i partimøte.

22. Likesom en på den ene side må kreve av partiets representanter i de kommunale styrer at de skal være loyale mot gruppens og partiets vedtak så må
1310 en på den annen side også kreve at partistyrene og partiavdelingene viser forståelse overfor kommunerepresentantene. De må sette sig inn i kommunens forhold og kommunegruppens stilling og støtte gruppen slik at den kan optre saklig og hevde en fast linje i sin politikk. Partistyrenes og partiavdelingenes stilling er ikke mindre ansvarsfull enn kommunegruppenes. Har det vært et
1315 godt samarbeide mellom partiet og gruppen i perioden, vil det ikke foran valget opstå splid og strid innad. Da vil alle stå samlet i kampen utad. Da ligger

forholdene til rette for videre fremgang for partiet.

1320

Kilde

Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek

Emner

Arbeidernes opplysningsforbund, Foredrag

1325

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/12-foredragsdisposisjoner>

1330

1335

1340

1345

1350

1355